

NUSAYRİLİĞE VE NUSAYRİ İDEOLOJİSİNE GENEL BİR BAKIŞ* (SURIYE ÖRNEĞİ)

Zühal TAŞPINAR**

Mehmet BİÇİCİ***

Geliş/Received: 26.11.2020

Kabul/Accepted: 14.01.2021

Öz

Ortadoğu etnik, kültürel, dini çeşitliliği çok olan bir yapıya sahiptir. Bu yapının unsurlarından biride kendine özgü kapalı bir grup olan Nusayrilerdir. Suriye Devlet yönetimindeki Esad ailesi ve Suriye’de gerçekleşen iç savaş nedeniyle gerek medyada gerekse akademik makalelerde Nusayri ismi sık sık zikredilmektedir. Peki, kimdir Nusayriler? Suriye devlet yapılanmasında ilerlemelerinin inançlarıyla bağlantısı var mıdır? Nusayrilik inancı tarihsel süreç içerisinde bir ideolojiye dönüşmüş müdür ya da çıkışı itibariyle zaten ideolojik bir yapıda mıdır? Şüphesiz ki bu sorulara cevap verebilmek için gerek dinsel, gerekse kültürel olarak Nusayrilerin tarihi ve antropolojik gelişimini incelememiz gerekmektedir. Bu çalışmada sırasıyla önce Nusayrilik’in ilk oluşumunu, inanç sistemlerini, kültürlerini, yerleşim yerlerinin dağılımını ve tarih içinde nasıl değişim gösterdiklerini anlamaya çalıştık. Kapalı bir toplum olan Nusayrilerin siyasi anlamda ilerlemelerinin dini inançlarıyla olan bağlantısını, inançlarının siyasi bir ideolojiye dönüşüp dönüşmediğini ve ideolojik karakterde olan bir inancın kendini nasıl yansıttığı konularını değerlendirdik.

Anahtar Kelimeler: Nusayrilik, İdeoloji, İnanç, Suriye

AN OVERVIEW OF NUSAYRİ AND NUSAYRİ IDEOLOGY (SYRIAN CASE)

Abstract

The Middle East has a structure with a wide ethnic, cultural, religious variety. One of the elements of this structure is the Nusayris, a unique closed group. Nusayri name is often mentioned both in the media and in academic articles due to Assad family in Syrian state administration and the civil war in Syria. So, who are these Nusayris? Is their advancement in the Syrian state structure is linked to their beliefs? Has Nusayri belief turned into an ideology in the historical process, or was it already an ideological structure in its emergence? There is no doubt that to answer these questions it is required to examine the history and anthropological development of Nusayris both religiously and culturally. In this study, we have tried to understand respectively the formation of Nusayris, belief systems, culture, the distribution of their settlements and how they have changed in history. We have evaluated the relation between the political progress of the closed society of Nusayris with their belief, whether their belief has turned into a political ideology and how a belief with an ideological character reflects itself.

Keywords: Nusayries, İdeology, Religion, Syria

* Bu çalışma, Social Sciences Studies Journal’da 28.04.2019 tarihinde yayınlamış olan “An Overview Of Nusayri and Nusayri Ideology (Syrian Case)” adlı makalenin Türkçe tercümesidir. Bu makale aynı zamanda Taşpınar, Z, "ORTADOĞU’DA NUSAYRİ İDEOLOJİSİ SURIYE ÖRNEĞİ" Yüksek Lisans Tezinden üretilmiştir.

** Gaziantep Üniversitesi SBE, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi ABD.(YL), Orcid: 0000-0002-7249-4236 zhltpnr@gmail.com,

*** Doç. Dr., Gaziantep Üniversitesi SBE, Güvenlik Stratejileri ve Yönetimi ABD, Orcid: 0000-0002-2011-1088 bicici@gantep.edu.tr,

GİRİŞ

Ortaya çıktıkları ilk dönemlerde Nemiri, Nusayri, Ensari olarak isimlendirilen Nusayriler, 1920’li yıllardan itibaren Arap Alevileri olarak isimlendirilmişlerdir. Türkiye’de ise halk arasında ‘‘Fellah’’ (çifçi), etnik kökenlerini vurgulamak için ise ‘‘Arap uşağı’’ olarak adlandırılmışlardır (Üzüm.2000:s.173,174). Nusayriler fırkası oldukları Şia mezhebi de dâhil diğer mezheplerce kabul göremeyen İslami yorumlarından ve inançlarından dolayı, Şia mezhebinin batını bir fırkası olarak zikredilmektedirler. Kendilerine özgü kapalı bir grup olan Nusayriler ibadetlerinde gizliliği esas alırlar. Nusayriler mezhep içi ilişkilerinde tevîl mezhep dışı insanlarla ilişkilerinde ise takiyye esasına göre hareket ederler. Kutsal metinlerin veya inançsal uygulamaların bazı sembol veya işaretlerle yorumlanmasına ‘‘Tevîl’’, insanların güvende hissetmediği durumlarda kendilerini korumak amacıyla mezhep veya inançlarını saklamalarına ‘‘Takiyye’’ denilmektedir (Türk,2013:s.31,85). Nusayriler, farklı birçok devlet yönetimlerinin altında bu şekilde varlıklarını korumayı başarmışlardır. Bu esaslara göre hareket eden Nusayriler hakkında farklı birçok bilimsel çalışma yapılsa da Nusayri toplumu hakkında hala birçok konu gizemini korumaktadır.

Bu çalışmada öncelikle Nusayriliğin kökeni olan Şia mezhebinin ortaya çıkışına ve İslamiyet’i mezhepleşmeye götüren olaylara kısaca değinip, Şia mezhebinin kendi içinde fırkalara ayrılmasından ve bu fırkaların bazılarından bahsedeceğiz. Nusayrilerin etnik yapıları ve Nusayri isminin kökeni ile bu iki kavram üzerindeki iddiaları ele alıp, Nusayrilerin ortaya çıkışlarından bu zamana kadar geçen süreçte, gerek inançsal, gerek siyasi, gerek sosyolojik ve kültürel değişimlerini ve bu değişimlerin sebeplerini inceleyeceğiz. Nusayriliğin ortaya çıkışından Suriye Devleti’nin kuruluş dönemine kadar geçen süreç içerisinde hangi devletlerin yönetimleri altında yaşadıklarına kısaca göz atacağız. Nusayriliğin inanç esaslarından ve Nusayriliğin batını bir mezhep olarak nitelendirilmesine neden olan Ali İnanıcı (hulul) ve tenasuh (ruh göçü) hakkında bir takım bilgiler vereceğiz. Ayrıca bu çalışmada Suriye Devleti’nin oluşumunda ve politik tarihinde Nusayrilerin etkisini inceledik. Baas Partisinin oluşumundan ve Nusayrilerin bu parti içerisindeki etkinliklerinden kısaca bahsettik. Sonuç olarak ise ideoloji ve din kavramlarını tanımlamaya çalışıp bu çalışmanın içeriğindeki bilgiler doğrultusunda Nusayrilik mezhebinin ideolojik olarak politik yanlarının olup olmadığı konusunda tespitlerimizi aktardık.

Çalışma Yöntemi

Bu çalışmada Nusayrilik hakkında yayınlanmış tezler, makaleler, yerli ve yabancı kitaplar, dergiler ve köşe yazılarından faydalanılmıştır. Alan araştırması yöntemiyle Nusayri mezhebine mensup isminin açıklanmasını istemeyen kişilerle bire bir görüşmeler yapılmış. Bu kişilerden edinilen bilgilerle, Nusayrilik hakkında yazılmış eserlerden edindiğimiz bilgiler karşılaştırma methodu kullanılarak değerlendirilip bu çalışmada yer verilmiştir.

Nusayrilik Ve Nusayri Tarihi

İslam Dininin Mezheplere Ayrılması

İslam dini 7 yy’da Haşimoğulları kabilesine mensup olan Hz. Muhammed’e (570-632) vahiy yoluyla gönderilmiş bir dindir. İslam dini çok kısa bir süre içerisinde geniş bir coğrafyaya yayılmış ve bir bütün olarak bu dine inanan insanları bir çatı altında toplamıştır. Fakat İslam peygamberi Hz. Muhammed’in ölümünün ardından dini ve siyasi yetkilerin kimin elinde bulundurulacağı konusunda uzlaşmazlıklar yaşanmıştır. İktidar çatışmalarına dönen bu siyasal olaylar genel olarak birbirlerine akraba olan Haşimoğulları ve Ümeyyeoğulları’nın ekseninde gelişmiştir. Böylelikle kelime anlamıyla gidilen yol manasına gelen mezhepler ortaya çıkmıştır. İslam dini Sünni, Şia ve Haricilik olmak üzere üç temel ana mezhebe ayrılmıştır. Sakife ve Kerbela Olaylarının bu mezheplerin ortaya çıkmasına neden olduğu İslam âlimleri tarafından söylenmektedir (Topaloğlu,

2001:s,2-10). Tarihsel süreç içerisinde ise bu temel mezheplerin bünyesinden bir birinden farklı isimler altında birçok fırka oluşmuştur. Dönemin siyasal kargaşaları, İslamiyet'in geniş bir alana yayılması için yapılan fetih hareketleri, fethedilen yerlerdeki toplumların Müslümanlaştırılması ve bu toplumların İslam'ı kendi kültürleriyle harmanlayıp, kendi toplumlarına özgü siyasal görüşler oluşturmaları, oluşturdukları bu görüşlerle İslam'ı yorumlamaları ayrıca İslam içerisinde gerçekleşen iktidar mücadelelerini bu mezheplerin farklı fırkalara ayrılmasının nedenleri arasında sayabiliriz. Sünni mezhebinin bünyesinden, dört fıkıh mezhebi olarak da adlandırılan Hanefi, Hambeli, Şafii, Maliki fırkaları doğmuştur. Haricilik mezhebinden doğup günümüze kadar gelen en bilinen fırka İbad'iyye dir. Şia mezhebinin bünyesinden doğan fırkaların başında Caferilik gelir. Caferilik "Onikiler" olarak adlandırılır ve ismini İmam Cafer-i Sadık'tan alır. İkinci olarak "Beşler" olarak adlandırılan Zeydilik gelmektedir. Zeydiler imam Ali Zeyn el-Ab'ı-Din'in oğlu beşinci imam Muhammed el Bakır'ın yerine kardeşi Zeyd bin Ali'nin imamlığını destekleyen ve ismini ondan almış olan fırkadır. Şia ana mezhebinden doğmuş olan bir diğer fırka ise İsmailiktir "Yediler" olarak adlandırılırlar. İmam Cafer-i Sadık'ın büyük oğlu İsmail bin Cafer el-Mubarek'in yedinci imam olduğunu savunan fırkadır ve bu fırkanın da içinde bulunduğu Gulat-ı Şia fırkaları Şia mezhebinin bünyesinden doğmuş olan fırkalarlardır. Gulat aşırıya kaçan, haddi aşan anlamında kullanılan bir kelimedir. Gulat-ı şia fırkalarının temel özelliklerinin başında hulul (cisimleştirme) inancı gelir. Tenasuh (ruh göçü) ve ibaha da Gulat-ı Şia fırkalarının özelliklerindedir (Çağatay vd Çubukçu,1985:s,65-68).

Nusayri İsminin Kökeni

Nusayriliğin ortaya çıktığı dönemi, buldukları bölgeyi ve inanç temellerinin nereye ya da kime dayandığı hakkında fikir elde edebilmek için öncelikle Nusayri ismi kökeninin nereden geldiği üzerinde durmamız gerekmektedir. Nusayri isminin ortaya çıkışı hakkında bir birinden farklı birçok söylem bulunmaktadır. Bunlardan en önemlileri Nasrani yani Hristiyan kelimesinden türediği, Irak kufede bulunan Nasuraya adlı bir köyün isminden geldiği, Nusayr adında hayali bir Şia şehidinden geldiği iddialar arasındadır (Uluçay,2003:s,4). Melikof, zaten Nusayri isminin geleneksel bir isim olduğunu ve kullanılmakta iken Nusayrilere Anadolu Alevilerinden esinlenerek Alevi (Alaouite) olarak tanımlandığını ifade eder (Melikof,1994: s.26-34). et-Tavil ise Nusayri isminin küçük yardım anlamına gelen Nusayra isminden geldiğini öne sürer. Hz Ömer Suriye'yi fethetmeleri için bir ordu yollar ve bu ordu savaşta zora düşer bunun üzerine yardım talep eder. Ensar'dan 450 kişilik bir ordu yardıma gelir. Yardıma gelen bu küçük orduya Nusayra küçük yardım denilir. Dönemin savaş kurallarına göre fethedilen topraklar fetheden orduya verilmektedir. Nusayra grubunun aldığı topraklara Nusayra adı verilmiştir (et-Tavil,2000:s.81). Hasan Reşit Tankut ise Nusayri isminin semavi dinlerden çok daha eskilerde var olan bir dinin ve o dine inanan insanların ismi olduğunu ve Nusayri inancının o zamanki orijinalitesini tamamen muhafaza edemediğini iddia eder (Tankut,1938:s.25). Bu iddialardan en kuvvetlisi ise mezhebin kurucusu olan Muhammed b. Nusayr en-Nemiri'nin isminden geldiğidir.

Nusayri Etnik Kökeni

Etnik yapı, toplumda aynı kökeni asri unsur olarak sayıp bu unsurlara göre kültür, düşünce ve yaşam biçimi geliştirmiş ortak kökenli toplumların kimliklerini belirleyen bir kavramdır. Aynı zamanda toplumu niteleyip, sosyal ve fiziksel özelliklerini anlamamızı sağlar. Toplumu bir araya getiren temel unsurlardan biridir etnik yapı. Peki, Nusayri toplumunu niteleyen etnik kimlik nedir? Nusayrilik Irak'ta Arap demografisinin yoğun olduğu Küfe şehrinde ortaya çıkmıştır. Tarihsel süreç içerisinde değişen dengeler sebebiyle ilk kez ortaya çıktığı bölgeden farklı bölgelere Nusayrilik mezhebine bağlı olan gruplar göç vermiştir. Bu göçler Nusayri dağları bölgesinde yoğunlaşmalarına neden olmuştur. Bu bölgeye yerleşmiş olan Arap Nusayriler yerleştikleri bölgenin etrafındaki diğer

farklı etnik grupları da etkisi altına almışlardır. et-Tavil bu durumun Arapların aşırı bir benlik duygusu ve Arap asabiyetine sahip olmalarından kaynaklandığını, kendi dillerine ve kavimsel geleneklerine bağlı oldukları için birçok milleti kendilerine benzeterek Arap camiasına kattıklarını söyler. Suriye ve Nusayri dağları bölgesine Arap Nusayriler dışında yerleşen, iskân edilen ve nüfus olarak da kalabalık olan diğer bir etnik grup ise Türklerdir. Nusayriler yerleştikleri bu bölgede Türklerle etkileşim haline girip bahsi geçen Arap asabiyeti nedeniyle o etnik grupları kendi bünyelerinde eritip Araplaştırmış olmaları kuvvetle muhtemeldir. Ayrıca et-Tavil Nusayrilerin atalarının Gassanoğulları, Tenuhiler, Fenikeliler, Kahtunoğulları, Mehârizeler, Mudariler, Adnamilerden Rabiaoğulları, Çerkezler ve Türklerin bir bölümünün olduğu iddiası bu söylemi doğrular niteliktedir. Burada göz önünde bulundurmamız gereken bir diğer önemli husus ise Nusayriliğin ilk olarak yayılmacı karaktere sahip bir tarikat olarak ortaya çıkmasıdır. Ortaya çıkışından kapalı bir toplum haline gelinceye kadar geçen süreç içerisinde farklı din ve etnik yapıya mensup olan kişiler ya da gruplar önce İslam Dinine ve Şia mezhebine davet edilir sonra ise içlerinden uygun görülenler tarikata alınırlardı (et-Tavil,2000:s,274).

Antropolojinin temel amaçlarından biride etnik grupların din, inanç, dil ve coğrafik etkilerle yaşadıkları değişiklikleri tanımlamaktır. Bu sebeptendir ki Nusayriler ve Türkmenlerin tarihsel süreç içerisinde ne kadar birbirlerini etkiledikleri birçok Antropolog tarafından fiziksel ve kültürel olarak araştırılmış ve Nusayrilerin etnik kökeni anlaşılmaya çalışılmıştır. Alman Antropolog Felix Von Luschan "*Völker, Rassen, Sprachen*" adlı eserinde Nusayriler hakkında belirttiği üzere iki etnik grup üzerinde benzerlikler bulup Nusayrilerin Türk olma ihtimali üzerinde durmuştur. "...onların (Nusayrileri kast ediyor) ciddi ve sakin tavırları, somatolojik vasıfları baştanbaşa ve tamamen Lycia (Licya Hinterlandı) Tahtacıları'nı andırır. (Tahtacılar Türkmen Alevileridir). Her iki taraf için Sünniler Alevi adını verirler. Ben bunların kafa endisi'ni aldım vasatileri 85 dir (Luschan, s.204-aktaran-Tankut,1938:s.11)." Türkoloji Profesörü Hasan Reşit Tankut'un Nusayrilik ve Nusayriler hakkında isimli eserinde Nusayrilerin etnik kökenlerinin Türklere dayandığını iddia etmektedir. Tankut, 85 kafa endisini ideal Türkmen kafa vasatisi olarak tanımlar. Arapların kafa endistlerinin 72-75 arasında olduğunu bu sebeple de özellikle Anadolu'da yaşayan Nusayrilere antropolojik olarak Arap denilemeyeceğini belirtir. Tankut'a göre Nusayriler kapalı bir grup olduklarından dolayı başkalarıyla evlenmezler bu yüzden kafa vasatilerinin 85'ten aşağı düşmemiştir ve etnik yapılarını korumuşlardır (bknz. Tablo.1).

Elisef	Umumiyetle Türk	84.40
Von Luschan	Batı Türkü	81
Von Luschan	Tahtacı-Alevi	86
Von Luschan	Nusayri	86
Chantre	Anadolu Kızılbaş	86.11
Chantre	Kapadokya Türkü	84.53
Hauschild ve Wagen Seil	Anadolu Türkü	84.19
Pittart	Anadolu Türkü	84.78
Şevket Aziz Kansu	Anadolu Türkü	85.01
Şevket Aziz Kansu	Anadolu Türkü	84.19

Tablo 1: Kafa Endistleri (Tankut,1938:s.11-12)

Hasan Reşit Tankut kendi araştırmalarına ve gösterdiği kaynaklara dayanarak Nusayrilerin etnik kökenlerinin Türklere dayandığını savunur. Bu görüşe karşın Nusayrilerin etnik kökeninin Araplara dayandığını savunan diğer araştırmalara da göz atmakta fayda görüyoruz. Andrew'e göre Nusayriler dillerini Suriye'deki Gebel ve Ansari'ye bağlı Süryani/Lübnan Arapça lehçesinden almışlardır. Aringberg-Laanaatza'na ise Türkiye'de yaşayan Nusayrileri de kapsayan Suriye Alevilerinin kökeni türdeş bir Arap aşiretine dayanmaktadır der. Etnik kimliğin belirlenmesinde anadilin öneminin büyük olduğunu söyler. Bu yüzden Alevi gruplarının etnik kimliklerinin belirlenmesinde dil faktörünün esas alınmasının gerekli olduğunu belirtir (Andrew, Arinberg-Laanaatza; aktaran, Türk, 2013: s, 35-36). Sertel ise Nusayriliğin hem etnik hemde dini bir kimlik olduğunu söyler ve Dini ve etnik yönünü birlikte düşünmek gerekliliğini belirtir (Sertel,2005:s.11).

Etnik kökende belirleyici unsurlardan birisi dil kavramıdır. Değişen coğrafya ve değişen inançsal yapılar etnik yapıyı değiştirebilir. Bu durumda en belirgin değişim dil değişimidir. Değişen inanç yapısı kitlenin düşünce şeklini dahi değiştirebilir. Bu konuda söylememiz gerekir ki Nusayrilik bir inanç sistemidir bu inanç sistemine ilk oluşumu sırasında mensup olacakların salt Araplardan meydana geleceği gibi bir şartın da söz konusu olmadığını söylememiz doğru olacaktır. Ancak zaman içerisinde sır inancının gizliliğini korumak amacıyla Nusayri inancına girecek olan kişilerin, Nusayri bir aileden gelmesi şartı oluşmuştur. Ayrıca Nusayrilik inancına geçmiş olan diğer etnik yapıların da bu kapalı inanç topluluğunun bir parçası haline gelerek, evliliklerle bu yoğun topluluk içinde kaynayıp yok olmaları, kendi adillerini ve kültürlerini kaybetmeleri ile Araplaşmış olabilecekleri belirttiğimiz kaynaklarda da açıkça zikredilmektedir. Bu koşullar altında bugünkü Nusayrilerin kendilerini adlandırış şekillerini temel almalıyız. Her ne kadar bu Nusayri topluluklar içerisinde kendini Türkmen ya da eti-Türk olarak tanımlayanlar olsa da dil esasına ve Nusayrilerin kendi kimlikleri hakkındaki genel kabullerini baz alıp Nusayrileri Arap Alevileri olarak kabul etmek durumundayız.

Nusayrilik Tarihi ve İlk Oluşumu

Nusayrılık 9. yüzyılda bir Arap kenti olan Küfe’de, Ebu Şuayip Muhammed b. Nusayr el-Abdi el-Bekri el-Numeyri tarafından kurulmuştur. Muhammed b. Nusayr, Basra’nın önde gelen isimlerinden birisiydi. On iki İmamcı Şia lığın imamlarından Ali b. Muhammed el-Hadi ve Hasan b. Ali el-Askeri’nin yakın çevresinden olan Muhammed b. Nusayr kendisini 11. İmam Hasan b. Ali el-Askeri’nin Bab-ı (kapısı) olarak ilan etti. Daha sonra ise kendine özgü batını öğretilerini yaymaya ve öğrenciler yetiştirmeye başladı. Muhammed b. Nusayr’a tabi olanlara Nusayri denildi. Muhammed bin Nusayr ile diğer Caferilerin birbirlerinden ayrılmasının nedeni de buydu çünkü Caferilik itikatında olmayan batını bir inancın savunuculuğunu yapıyordu ve kendisini Hasan b. Ali el-Askeri’nin babı olarak ilan etmişti bu sebeple Muhammed b. Nusayr ve onun yolunda ilerleyen Nusayriler, Caferiler tarafından gulat, kâfir, aşırı, batını olarak adlandırıldılar. Muhammed b. Nusayr diğer mezhepler tarafından dışlanmış olsada etrafında kendine inanan ve onun arkasından gelen küçük bir topluluk oluşturmayı başardı (Keser,2014:s.14-15). Muhammed b.Nusayr’ın ölümünden sonra yerine önce Muhammed b.Cündep onun ardından da Muhammed el-Cennan el-Cünbülani geçmiştir. el-Cünbülani döneminde Cünbülani isimli bir tarikat kuruldu. el-Cünbülani tarikatın öğretilerini yaymaya ve öğrenciler yetiştirmeye devam etti. Cünbülani öğretilerini yaymak için gittiği Mısır’da Hamdan el-Hasibi ile tanıştı. el-Cünbülani ile tanışan el-Hasibi cünbülani tarikatına girdi. el-Cünbülani’nin arkasından giderek Cünbülaya yerleşen el-Hasibi, burada Cünbülani den ilim dersleri aldı. el-Cünbülani’nin ölümünden sonra ise tarikatın başına Hamdan el-Hasibi geçmiştir. el-Hasibi Nusayri mezhebinin ikinci kurucusu olarak kabul edilmektedir. Çünkü bu mezhep el-Hasibi döneminde tanınmış ve yayılmıştır. Tarikatın başına geçen el-Hasibi önce Bağdat’a sonrasında Halep’e yerleşerek orada öğretilerine devam etti. Bu dönemde Halep, Hamdaniler’in Halep kolunun kurucusu Seyfüddeve’nin yönetimi altındaydı. el-Hasibi’nin Büveyoğulları, Hamdanoğulları ve Fatımilerden hükümdar ve emir olan bir çok öğrencisi vardı. Halep’te yazdığı *el Hidayetül Kübra* (En Büyük Hidayet) adlı eseri yazıp Seyfüddeveye ithaf etti. Anlaşılacağı üzere himayesinde yaşadıkları Hamdaniler, Nusayrilerin en büyük destekçisiydiler. Büveyloğulları’nın himayesindeyken ise *Rastbaş* adlı eseri yazıp Adudüdevleye ithaf etmiştir. el-Hasibi ve tarikatın müritleri her dinden ve her etnik yapıdan insanları önce İslam’a davet ediyorlar sonra ise içlerinden uygun gördüklerini tarikata alıyorlardı. Yaşadığı dönemin en önemli şahsiyetlerinden biri olan el-Hasibi’nin ölümünden sonra ise Seyyid Muhammed b. Ali Cilli’nin yönettiği Halep ve Seyyid el-Cisri’nin yönettiği Basra merkezi olmak üzere Nusayriler iki ayrı merkezden yönetilmeye başlandı. Seyid el-Cillinin ölümünden sonra Halep merkezi Lazkiye’ye taşındı ve tarikatın başına Ebu Said el-Meymün Sürür b. Kasım et-Tarabani geçti. Bu dönemde Lazkiye’yi çevreleyen dağlık alanlar Nusayri alanlarına dönüştü ve o tarihten sonra Nusayri dağları olarak adlandırılmaya başlandı. Bağdat’taki Nusayri varlığı ise 1258 yılında Moğol istilası ile son buldu (Keser,2014:s.19-20; et-Tavil,2000:s.153-212).

et-Tarabani Nusayri tarikatının son genel şeyhiydi ondan sonra tarikatın genel başkanlığına hiç kimse geçmedi. Her şeyh kendi bölgesinde şeyliğini yapıyor Nusayri gruplar kendi bölgelerindeki şeyhlerin başkanlığında birbirlerinden izole şekilde farklı yönetimler altında yaşamlarını sürdürüyorlardı (Uluçay,2003:s.7). Aynı dönemde Kürtler ve İsmaililer müttefik olup parçalanmış ve birbirinden izole şekilde yaşayan Nusayrilere saldırıyorlardı. Bu sebeple Banyas ve Lazkiye’de yaşayan Nusayriler, Irak’ın Sincar bölgesinden Nusayriliği seçmiş bir emir olan Hasan el-Mekzun Sincari den yardım istediler. Sincari ordusuyla gelip 1222 yılında bölgeyi ele geçirdi ve tüm Nusayrileri yönetimi altında topladı. Sincari cihad el-zahir’in yani açık cihadın yanında, cihad el-batın yani kendi irade ve nefsiyle olan savaşı da Nusayrilere zorunlu kıldı. es-Sincari’nin ölümünden sonra Nusayri birliği tekrar yok oldu ve Nusayriler yine parçalanmış şekilde yaşamaya devam ettiler (Keser,2014:s.21-22). İzleyen dönemlerde Nusayrilerin yaşadıkları tüm bölge Memlûklüler’in hâkimiyeti altına girdi. Memlûklüler Sünni inancı çok katı bir şekilde savunuyorlardı. Diğer mezheplere tahammülleri ve hoşgörülerini yoktu. Bu sebepledir ki Nusayrilerin

yaşadığı köylere cami yapılmasını zorunlu kıldılar. Nusayrilere şarap içmeyi ve ibadetlerinde kullanmayı ayrıca Nusayriliğe girişi kesinlikle yasakladılar. Nusayrilerden çok ağır vergiler aldılar. Memlûklüler, Nusayriliği yok etme amacı ile hareket ediyorlardı. Dini ve ekonomik baskılara dayanamayan Nusayriler *Mehdici* bir ayaklanma başlatsalar da bu ayaklanma Memlûklüler tarafından çok ağır bir şekilde bastırılmıştır (Friedman.2010:s.52-58; Keser.2014:s.21-23; et-Tavil.2000:s.225-230). Yoğun baskılarla mücadele etmeye çalışan Nusayriler bu dönemde ilk kez aleyhlerinde verilen fetvalarla karşı karşıya kaldılar. Nusayriler aleyhine ilk fetva 1317 yılında Taki el-Din b. Teymiyye tarafından verilmiştir. Teymiyye fetvasında Nusayrilerin sapkın olduklarını bu yüzden İslam Dinine zarar verdiklerini, hatta onların Müslüman olmadıklarını söyler. Teymiyye tüm bu negatif söylemlerine ek olarak Nusayrilerin, Müslüman mezarlıklarına defnedilmesine izin verilmemesini, onların yemeklerinden yenmeyip, kızlarıyla evlenilmemesi gerektiğini, Nusayrilerin askere alınmamasını söyler. Hatta Müslümanların Nusayrileri avlayıp öldürmeleri gerektiğini, Nusayrilerin mallarına el koyup, kadın ve çocuklarının köleleştirilmesinin Müslümanlara helal olduğunu fetvasında açıkça söyler (Friedman. 2010: s.62,189-192; Keser. 2014: s.23-24).

Yavuz Sultan Selim'in Suriye, Filistin, Mısır'ı fethetmesiyle birlikte Nusayriler Osmanlı yönetimi altında yaşamaya başladılar. Memlûklüler döneminde bu denli baskı gören Nusayriler kitleselliklerini uzunca bir süre korumaya çalıştılar. Ancak Memlûklülerin varlığına son veren Yavuz Sultan Selim döneminde de aynı baskılara maruz kaldılar. Bu dönemde Halep'teki Nusayri varlığı neredeyse yok oldu. Suriye Müftüsü Nuh el-Hanafi el-Dimeşki Nusayriler ve diğer batini fırkalar aleyhine Teymiyye'nin fetvasına benzer bir fetva verdi. Nusayriler den bu dönemde de ağır vergiler alınıyor ve Nusayriler dini ve ekonomik baskılar altında kalıyorlardı. Baskılara dayanamayan birçok Nusayri buldukları yerleri terk edip Trablus ve Antakya arasında ki Nusayri dağlarına yerleşmişlerdir (et-Tavil.2000:s.247-258; Keser.2014:s.24). 19.yy ortalarına gelindiğinde ise Osmanlı Devleti'nin Nusayrilere yönelik uygulamalarında büyük oranda yumuşama yaşanmıştır. Osmanlı Devlet yönetiminde her din bir millet olarak kabul ediliyordu. Devletin gerçek sahibi Müslümanlardı. Diğerleri ise zimmi olarak isimlendirilirlerdi. Fakat Nusayriler, Dürziler, Yezidiler, Vahabiler, İsmaililer ve Hurufiler zimmi sayılmamış ve onlara karşı hoşgörülü davranılıp tolerans gösterilmiştir (Aksoy, 2010:s.204; Uluçay.2003:s.8; Keser.2014:s.25).

Osmanlı Devleti II. Abdülhamit döneminde zayıflamıştı. Bu durumu fırsat bilen batılı emperyal devletler Osmanlı Devleti'nin topraklarında yaşayan farklı din, mezhep ve etnik kökenden olan topluluklar üzerinde ayrıştırma politikası güdüyorlardı. Bu durumun farkında olan Osmanlı Devleti ise toplumsal bütünlüğü korumak amacıyla bir takım önlemler almıştı. Yezidiler, Dürziler ve Nusayrilere karşı Sünnileştirme politikası uygulamaya çalışmıştı. Bu politikaya göre bu gruplardan cizye alınmamış, köylerine cami ve mektepler yaptırılmış ve askere kabul edilmişlerdir (Uluçay.2003:s.8-11; Türk.2013:s.47). Bu dönemde Nusayrilerin çok azı kendi toprağına sahipti. Genellikle Sünni ve Hristiyan toprak ağalarının yanlarında çiftliklerde çalışıyorlardı. Sünnileştirme çalışmaları sonucunda bir kısım Nusayri'nin Hanefi mezhebine geçtiği düşünülse de Nusayrileri yanlarında işçi olarak çalıştıran toprak ağaları tarafından Hanefi mezhebine geçmedikleri iddia ediliyor, toprak ve güç kazanmak için bu şekil bir kamufraj yöntemine başvurdukları söyleniyordu. Bu durum Sünni halk ve Nusayriler arasında sürekli gerginlik yaratıyordu. Hatta ortak dini vecibeler sırasında iki grup arasında kargaşalar çıkıyor ve Osmanlı Devlet idaresi tarafından bastırılıyordu. Ayrıca Ekonomik olarak güçlü olmayan Nusayriler Osmanlı Devleti'nin askere alma ve vergi taleplerine karşılık sık sık ayaklanma çıkartıyor ve Osmanlı Devleti bu ayaklanmaları sert askeri eylemlerle bastırıyordu. I. Dünya savaşı sona erdikten sonra ise Nusayriler için yeni bir dönem başlamış oldu. Yüzyıllarca egemenliği altında yaşadıkları Osmanlı Devleti parçalanmıştı ve Nusayrilerin yaşadığı bölgelerde otorite değişiklikleri olmuştu. Nusayrilerin bir kısmı bu günkü Türkiye Cumhuriyeti'nin sınırları içerisinde kalırken Suriye ve Lübnan bölgesi ise Fransızların

yönetimine girdi. Bu durum Suriye ve Türkiye’de ki Nusayrilerin arasındaki tarihsel bağları büyük oranda yok etti (Bilgili, vd. 2010:s.77; et-Tavil.2000:s.288-294; Keser.2014:s.25-29).

Nusayrilik İnanç ve İnanç Esasları

Nusayriler’in inançlarından dolayı batını bir mezhep olarak adlandırıldıklarını daha önce belirtmiştik. Nusayrilik inancında her şeyin zahiri ve batını tarafı vardır ve yaratılan her şey yani tüm evren bu zahir ve batın ilişkisi üzerine kurulmuştur. Nusayriler Tanrı’nın maddi bir kavrayışla tanımlanmayacağını anlatmak için “Nur” sıfatını, Tanrı’nın bütün varoluşun sebebi olduğunu anlatmak için ise “Mana” sıfatını kullanırlar (Keser.2014:s.53). Hz. Ali zahir de imamdır ancak batında Mana’ nın ta kendisidir. Hz. Ali aslında Yaradan’ın yeryüzündeki tecellisidir. Her ne kadar Nusayrilerin bir kısmı toplumsal korkularından dolayı Hulul olayını reddetseler de Hamdan el-Hasibî tarafından yazılmış 16 bölümden oluşan Kitab-u Mecmu’nun 11.bölümdeki “şehadet” kısmı Nusayrilik inancında Hulul olayının var olduğunu doğrular niteliktedir. “*Ben şahadet ederim ki Ali b. Ebu Talipten başka ilah, Muhammed Mahmud’dan başka hicab, Selman-ı Farisi’ den başka bab yoktur (Turan-Kitabu-l Mecmu Tercümesi).*” Tanrı’nın sıfatlarından birinin Mana olduğunu belirtmiştik. Nusayriler göre Tanrı, insanların Manayı anlayabilmesi için kubbe adı verilen bazı dönemlerde dünyaya gelir. Her gelişinde “İsim” ve “Bab” kendisine eşlik eder. Mana bizzat Yaradan’ın kendisidir, İsim peygamberdir, Bab ise onlara yardım eden kapıdır. Allah, Habil’den önce yedi kez ve Habil’den sonrada yedi kez dünyaya gelmiştir. Habil’den önce *el-Hannu, el-Yennu, Ezdeşir, Ahnuh, Durettüd, el-Berru,er-Rahim, Yusuf el-Hakim* (Aristoteles) olarak dünyaya gelmiştir. Habil’den sonrada insan bedeninde yedi kez dünyaya gelen Mana en son Hz. Ali’nin bedenine hulul edip dünyaya gelmiştir (bkz.tablo.2), (Keser,2014:s.54; Türk,2013:s.49).

Mana	İsim	Bab
Habil	Adem	Cebrail
Şit	Nuh	Yayil b.Fatin
Yusuf	Yakup	Ham b. Kuş
Yuşa	Musa	Dan b. Aşbavüd
Asaf	Süleyman	Abdullah b. Sim’an
Şem’un Al-Safa	İsa	Rüzbih bin Satral’a imma
Ali	Muhammed	Salman-ı Farisi

Tablo 2: Tanrının Habil Den Sonra Hulul Ettiği Bedenler (Türk,2013:s.49)

Nusayrilik sırta dayalı bir inanç sistemidir bu yüzden gizlilik esastır. Nusayrilikte sır üç harf etrafındadır.

“ع Ayn, م Mim , س Sin”

Bu üç harf Nusayrilik inancının temelini oluşturmaktadır. Ayn Hz.Ali’nin isminin baş harfini simgelemektedir. Mim Hz Muhammed’in isminin baş harfinin simgeler. Sin ise Salman-ı Farisi’nin baş harfinin simgelemektedir. Nusayrilere göre Hz. Ali, Mana’nın kendisidir. O “*Samed*” dir yani susandır. Hz. Muhammed ise onun emir ve isteklerini tebliğ etmekle yükümlü olan peygamberdir “*Natık*” tır yani konuşandır. Nusayrilere göre Hz. Ali’nin nurundan Hz. Muhammed, Hz.

Muhammed'in nurundan Salma-ı Farisi, Salman-ı Farisi'nin nurundan ise beş eytam (beş yetim) yaratılmıştır. Beş Eytam (yetim) sırasıyla, Ebu Zer-el Gifari (İsrail): Terazi yıldızı ile simgelenir. Abdullah bin Revâhâ (Azrail)-Merih yıldızı ile simgelenir. Mikdad bin el-Esved (Mikail)-Zuhal yıldızı ile simgelenir. Osman bin Maz'un (Kainatta Rızıkı bölüştür, hastalıklarla uğraşır)-Zühre Yıldızı ile simgelenir. Kanber bin Kadân ed-Devrî (Ruhul Esed yani Aslanın Ruhu)-Ay i dir. Bu beş yetim ise kendi nurlarından tüm evreni yaratmışlardır. Bu beş yetim beş melektirler. Nusayrilik inancına göre melekler nurani varlıklardır yeşil parlak saf ipekten elbiseler giyerler. Hz. Ali'nin ailesi de birer melektirler. Onlar yemezler içmezler insanlara mahsus eylemlerden yoksundurlar bu nedenledir ki Hz. Ali'nin eşi ve çocukları demek küfre girer (Üzüm.2000:s.184). Ayrıca belirtmek gereklidir ki Ehli Beyt kelime anlamıyla İslam peygamberi Hz. Muhammed'in ailesi anlamına gelse de. Nusayrilere göre Ehli Beyt Hz. Muhammed, Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz.Hasan, Hz. Hüseyin ve Hz Hüseyin'in soyundan gelen dokuz imamdır ve onlar nurani varlıklardır (Üzüm,2000:s.184).

Nusayrilik inancının esaslarından bir diğeri ise tenasuh (ruh göçüdür). Ruh göçü Hinduizm ve Budizm gibi ilahi olmayan inanç sistemlerinde görüldüğü gibi İlahi olarak adlandırılan Semavi dinlerde de görülür. Fakat İlahi dinlerin ana kolları tarafından ruh göçü kabul görmez ve kesinlikle reddedilir. Tenasuh daha çok bu dinlerin özellikle batını olan bazı alt kolları tarafından kabul görmektedir. Şia ana mezhebinin batını fırkalarından biri olan Nusayrilikte de tenasuh kabul edilir. Nusayrilere göre insanlar iyi ya da kötü davranışlarına göre tekrar tekrar dünyaya geri geleceklerdir Nusayrilere göre dünya bir imtihan yeridir ve bu imtihanın adil olabilmesi için insanların tekrar tekrar farklı statü ve durumlarda dünyaya gelmesi gereklidir. Örneğin bir önceki yaşamında fakirlikle sınanmış kişi bir sonraki hayatında zengin biri olarak dünyaya gelecek ve o şekilde sınava tabi tutulacaktır. Hasta ya da engelli olarak dünyaya gelmiş biri ise sonraki hayatında sağlıklı biri olarak dünyaya gelip sınanacaktır. Onlara göre ancak bu şekilde adalet sağlanır. Çok kötü günahlar işlemiş insanlar ise dünyaya hayvan bedeninde 7 kez geleceklerdir. Nusayrilere göre bu durum kıyamete kadar bu şekilde devam edecektir (Bulğen,2005:s.68-69; Keser,2014:s.68).

Nusayrilikte İbadet

Nusayrilikte sır inancı ve Nusayrilik ibadetleri sadece erkeklerden oluşan bir topluluk içinde uygulanır. Kadınlar kesinlikle ibadete alınmaz ve kadınlara sır açıklanmaz. Kadınlara yönelik bu tavrın yüzyıllarca gördükleri baskılardan dolayı kadınları korumak adına yaptıklarını alan çalışmamız sırasında Nusayrilik mezhebine mensup kişiler tarafından söylene de, aslında Nusayrilikte kadınların ruhu olmadığı inancının var olduğu, bu yüzden de Hz.Fatıma ya dişilik atfemek için Hz.Fatır dendiği iddialarında mevcuttur. Nusayrilikte bireysel ve toplu olmak üzere iki çeşit ibadet vardır. İbadet dili sadece Arapçadır. İbadetlerden önce temizlenip, abdest alma kuralı vardır. Bireysel ibadetlerde belli şekil ve hareketler yoktur. Oturarak, yürüyerek, uzanarak ibadet edilebilir. Toplu ibadetler ise en az yedi kişinin katılımıyla bireysel ibadetten farklı olarak bazı bedensel hareketler de yapılmaktadır. Toplu ibadetlerde Nusayrilerin temiz ve uzun kollu kıyafetler giymeleri ve namaz esnasında başlarının üzerine alın ve enselerini kapatacak şekilde bir bez örtmeleri kuralı vardır. Fatiha Suresi'nin okunmasıyla toplu namaz başlar. İbadetlerde Kitabu'l Mecmu'nun sureleri okunduğu gibi sır inancının parçası olarak sayılan kendilerine özgü bazı dualarda okunur. Bu dualar sırasıyla temizlenme duası, arınma duası, reyhan duası, Buhur duası, tip duası ve hitam duasıdır. Bu dualardan sadece arınma ve buhur duası sır inancının dışında kaldığı için kadınlara da öğretilir (Türk.2013:s.117).Reyhan duası okunurken cemaate reyhan dağıtılır. Buhur duası okunduğu esnadada buhur getirilir.Her duadan sonra ezan okunur. İşaret Suresi'ni topluca okurlar. İşaret Suresi okunurken cemaat ve şeyh her bir ellerinin başparmaklarını bitişik olan diğer 4 paraktan orta parmağa degecek şekle getirip yine Kitabu'l-Mecmu'da geçen Sücut Suresi'nin okunmasına kadar bu şekilde tutarlar (Kilazilerde ve Haydarilerde bu el işareti farklıdır).İbadetlerde nakfi adı verilen üzüm suyundan yapılmış bir içecek ritüelin bir parçası olarak

ikram edilir. Toplu ibadetlerde Nakip ve Necip adı verilen kişiler şeyhe yardımcı olur. Nakip, şeyh soyundan gelen şeyh adayıdır. Necip ise genelde cemaat tarafından sevilen şeyh ailesinden olmasına gerek olmayan ibadet esnasında şeyhe yardımcı olan kişidir. Toplu ibadetler bayramlar, adak günlerinde yapıldığı gibi Nusayri mezhebine giriş ritüellerin de de gerçekleştirilir (Keser,2014:s.65,89-91; Türk,2013:s. 94-95).

Nusayrilik Mezhebine Giriş

Nusayrilik mezhebine girmenin en önemli kurallarından biri Nusayri bir aileden olmaktır. Ailesi Nusayri olmayan bir kişi bu mezhebe kesinlikle giremez. Mezhebe girmenin ikinci koşulu kişinin erkek olması ve kesinlikle akıl sağlığının yerinde olması şartıdır. Nusayrilikte inancın devamlılığının sağlanması ve nesilden nesile dini bilgilerin aktarılması din amcalığı kurumu aracılığıyla yapılmaktadır. Nusayriliğe giriş şartlarını taşıyan ve mezhebe giriş için yeterli olgunluğa eriştiği düşünülen çocuk (12-14 yaşlarında) öncelikle kendine bir din amcası seçer. Çocuğun babası ve erkek kardeşleri çocuğun kendisine din amcalığı yapamazlar. Din amcasını seçen çocuğun mezhebe girişi üç farklı ritüelle yedi ya da dokuz aylık bir süre içerisinde gerçekleşir. Nusayrilere göre kişinin gerçek doğumu mezhebe kabul edilip sırrı öğrendiği gündür bu sebeptendir ki ilk ritüel döllenmenin gerçekleştiği gündür. Bu ilk ritüel de çocuğa küçük bir sır verilir ve bir sonraki ritüele kadar çocuk ailesi ve diğer Nusayrilere sırrı saklayıp saklamadığı konusunda denetlenir. Kendisine verilen sırrı saklamakta başarılı olan çocuk için ikinci ritüel düzenlenir. İkinci ritüel hamileliğin kesinleştiği gündür. Bu ritüelde çocuğa Ayn, Mim, Sin harfleri ezberletilir ve çocuğa verilen sırrı saklaması konusunda yeminler ettirilir. Üçüncü ritüel ise doğumun gerçekleştiği gün olarak kabul edilir. Nusayri olarak gerçek doğumu gerçekleştiren çocuk din amcasının evine gider. Din amcasının evinde 30 ya da 40 gün kadar kalıp dualar ve Kitabu-l Mecmu'nun sureleri ezberletilir. Din amcasından aldığı eğitimi tamamlayan çocuk artık bir Nusayridir ve Nusayri olarak evine geri döner (Türk.2013:s.91-100; Keser.2014:s.41-50).

Nusayrilikte Kutsal Kitap İnancı

Nusayriler için iki temel kutsal kitap vardır bunlardan ilki hiç şüphesiz ki bütün Müslümanların kutsal saydığı Kuran-ı Kerim dir. Nusayrilere göre Kuran-ı Kerim'in bir zahiri yani herkes tarafından görülen, herkesin anlayıp kavraya bileceği tarafı birde herkes tarafından görülmeyen, herkesin anlayıp kavrayamayacağı batını tarafı vardır. Nusayriler için Kuran-ı Kerim'in zahiri olan tarafından çok batını olan tarafı önemlidir. Örneğin Kuran-ı Kerim'in Tin suresinde geçen and olsun incire ve zeytine sözü zahiri anlamda üzerine yemin edilen iki ağaç olarak anlaşılabilir. Aslında batını olarak o iki ağaçtan kasıt Mısır ve Suriye'dir. Ayrıca Nusayrilere göre Kuran-ı Kerim tahribata uğramış ve asıl anlamı bozulmuştur. Nusayrilerin kutsal saydıkları diğer kitap ise Kitabu-l Mecmu dur. Hamdan el Hasibi tarafından yazılan bu kitap dinin esas taşı olarak nitelendirilir. Kitabu-l Mecmu dini eğitim ve ibadet kitabıdır. Kitabul Mecmu'nun ilk beş suresinin Hamdan el-Hasibi tarafından yazıldığı diğer 11 surenin ise bin yılı aşkın bir sürede farklı Nusayri şeyh ve alimleri tarafından oluşturulduğu söylemleri de mevcuttur. Kitabu-l Mecmu ilk kez Tarsus ta bir suikaste kurban giden, kendisi bir Nusayri iken din değiştirip Hristiyan olmuş Adanalı Süleyman efendi tarafından yayınlanmıştır. Daha sonra ise İngilizce ve Fransızca çevirileri yapılmıştır. Türkçeye ise ilk kez Ahmet Turan tarafından tercüme edilmiştir (Turan,1996:s.6-7). Nusayriler için önemli görülen diğer bir kitap ise Kitabu-l Cifir dir. Nusayriler bu kitabın bizzat Hz. Ali tarafından yazıldığına inanıyorlar. Bu kitabı yaradılışın başlangıcından kıyamete kadar olacak olan tüm olayları haber veren bir çeşit kehanet kitabı olarak adlandırıyorlar. Yaşadıkları baskı ve yasaklardan dolayı Nusayriler de ritüeller ve dinsel bilgileri sadece mezhebe girecek olan kişilere şeyhler tarafından yüz yüze sözlü olarak aktarıyorlardı. Bu bilgilerden sadece bir kısmı yazılarak nesnel hale getirilmişlerdir. Nusayrilere ait kuşaktan kuşağa aktarılan dini bilgilerin şecereleri

Nusayrilerde mevcuttur. Bu şecerelerden uzun olanı el-Cilli ile başlar. Kısa olan şecere ise el- Cisri ile başlamaktadır. Öğretilen en kısa dua ya ise kıtını adı verilmektedir (Türk.2013:s.100-1004; Üzüm.2000:s.173-187).

Nusayrilikte Kutsal Günler ve Bayramlar

Nusayrilikte kutlanılan yüzlerce kutsal gün ve bayramlar vardır. Bu bayramların bir kısmı tüm İslam âleminin kutladığı İslami Bayramlar ve kutsal günlerdir. Ayrıca farklı dinlere ait olan çok sayıda bayramlarda Nusayriler tarafından kutlanılır. Özellikle Hıristiyanlara ait bayramlar çoğunluktadır bu durum Nusayrilerin her dinin peygamberini kabul etmelerinden ve her dini kutsal kabul etmelerinden dolayı olduğu gibi aynı coğrafyada yaşayıp etkileşim halinde olmalarından veyahut ta geçmiş zaman takiyye esaslı davranışlarından kalmada olabilir. Nusayrilerin kendi kültürlerine ait geleneksel olan, doğadaki değişime ve tarihsel olaylara bağlı olarak yapılan bayramlarda kutlanmaktadır.” Leyli”(geceye ait olan) anlamına gelen bayramlarda mevcuttur. Nusayri bayramlarının en önemli özelliği bayram sahipliğidir. Belli aileler belli bayramları sahiplenir ve bu bayramlar her yıl o ailenin evinde kutlanır. Bayram sahipliği babadan oğula miras olarak aktarılabilir devam ettirilebilir. Nusayriler bu bayram ve geceleri dayanışma ve yardımlaşma içerisinde kutlarlar. Bayram sahibinin evi müsait değilse türbelerde bayram kutlanır. Bayram günleri kadın ve erkekler dayanışma içerisinde ziyaretçiler için ziyafetler hazırlarlar. Genelde et ve buğdaydan pişirilen Hırsı adlı geleneksel bir yemek pişirilir. Toplu namaz kılınır ve yoksul kişilere zekât dağıtılır (Türk.2013:s.120-126; Keser.2014:s.94).

Suriye Devleti'nin Politik Tarihi ve Baasla Yükselen Nusayriler

Fransa I. Dünya savaşından sonra Suriye'yi işgal ederek bu bölgede bir Fransız manda idaresi kurdu. Böl parçala yönet stratejisiyle hareket eden Fransa. Bu bölgeyi Halep devleti, Şam Devleti, Jabal Dürzi Devleti, Alevi devleti, Lübnan Devleti parçalara böldü (Ataman.2012:s.7).Nusayriler ilk kez bu dönemde Arap Alevileri olarak isimlendirilmişlerdir. Bu süreçte ilk kez Suriye'nin Lazkiye bölgesi Alevi toprağı olarak adlandırıldı.1922 de ise Ortadoğı'nun ilk yapay devletlerden biri olan Alevi Devleti kuruldu. 1939 yılında bu devlet Suriye'nin bir vilayeti olarak kabul edildi. Nusayriler ilk kez bu dönemde statü kazandılar ve ilk kez rahat hareket etme imkânı buldular. Fransızların azınlık olarak gördükleri toplulukları silahlandırma ve askeri eğitim almalarını sağlama anlayışları Nusayriler için aslında bir dönüm noktası olmuştur. Bu dönemde Fransa'nın oluşturduğu “ *Troupesspeciales du Levant* ” adlı sekiz taburluk askeri birliğin yarısını Nusayriler oluşturuyordu (Pipes.1990:s.158-175). Nusayriler bu birliklerde askerlik sanatını öğreniyorlar ve askeri sistemi anlamaya başlıyorlardı. Fransızlar tarafından açılan ve batılı tarzda eğitim veren okullarda eğitim alıyorlar bazıları ise Avrupa'ya eğitime gönderiliyorlardı. Askeri okullara da rahatça kabul edilen Nusayriler arasında sosyal statülerini eğitimle arttıraabilecekleri düşüncesi yaygınlaştı böylelikle elit ve orta sınıf eğitilmiş Nusayriler ortaya çıktı (Keser.2014:s.32). 1942 yılına gelindiğinde Fransa'nın himayesinde oluşturdukları Alevi Devleti Suriye Devleti'ne bağladı. Fakat ilk kez politik ve yönetsel statüye kavuşan Nusayriler, Suriye Devletine bağlanmak konusunda ikiye bölündüler. Entelektüel Nusayriler Suriye Devleti'ne bağlanmak isterken Nusayri aşiret reisleri ve şeyhleri kesinlikle hiçbir devlete bağlanmak taraftarı değillerdi. Bu anlaşmazlığa rağmen 1942 yılında Suriye Devletine bağlandılar. Bu bağlanmadan sonra ki dönemde Nusayriler Suriye Devlet yönetiminin birçok kademesine yerleşmişler ve Sosyalist Baas Partisi'nin kurulmasında etkin rol oynamışlardır (Keser,2014:s.30).

1946 yılına gelindiğinde ise Suriye Fransa'dan tamamen bağımsızlığını kazanmıştı. Suriye, bağımsızlığını kazandığı döneme kadar olan süreçte sömürge olmuş, toprak ağaları ve aşiretlerin varlığı ile fakir düşmüş bir bölgeydi. Bürokrasi ise Fransız mandasından beri varlıklarını korumayı başarmış varlıklı ve aristokratik bir zümrenin elindeydi ve destek aldıkları kesim büyük şehirlerin

varlıklı olan kesimiydi. Fakirlik içerisinde yeteri kadar kalmış olan Suriye, kendisi gibi parçalanma yaşamış Arap Coğrafyasının ortasında kendi içerisinde de parçalanmalar yaşayarak siyasi manada boşluğa düşmüştü. Arap yeniden diriliş partisi manasına gelen ve Arap Milliyetçiliğini temel alan Baas partisi işte bu dönemde ortaya çıkmıştır. Baas tan önce Arap Milliyetçiliği denilince ilk akla gelen isim şüphesiz ki Sait El-Husri dir. İdeolojisini laik bir sistem üzerine oturtan Sait El-Husri, Arap Milleti'nin temel taşının ortak kültür olduğunu ve İslam'dan önce de Arap Milleti'nin tarihinin olduğunu söylemiş, dinlerin ise bu kültürün bir parçası olduğu üzerine durmuştur. Parçalanmış olan Arapların ortak kültür altında tek bir ulus halini alma gayesini amaçlamıştır. Farklı dinlere inanan Arapları bu ortak tarih ve kültür değerleri üzerinde birleştirme amacını gütmüştür. Bu bağlamda kendisi de bir Arap olan ancak Hıristiyan dinine mensup Michael Eflak'ı Sait El-Husri etkilemiştir. Michael Eflak, Husri'nin milliyetçilik ideolojisini geliştirerek ortak kültür ve ortak tarih vurguları yaparak Araplar arasındaki farklılıkların önemsiz olduğu üzerine durmuştur (Çitil,2013:s.68). 1920 yılından Suriye bağımsızlığına kavuşana dek geçen dönem de Suriye'deki ve diğer Arap ülkelerindeki milliyetçiler anti-empyralist bir hareket içerisine girmişlerdir. Bağımsızlık sonrası dönemde hem iktisadi hem de toplumsal problemleri ele almış ve analiz etmişlerdir. Özellikle sömürge dönemine vurgu yaparak bu döneme yeniden dönmek için kurtuluşun Arap birliğinde olduğuna inanmışlardır. Baas bu sonuçlar ve problem doğrultusunda ilkeler belirlemiştir ve parti tüzüğü bu ilkelere göre şekillenmiştir. Baasın temelleri ilk olarak 1943 yılında atılmış olsada ilk kongresini Michael Eflak (Hristiyan), Selehaddin Bitar (Sünni) ve Zeki Arsuzi'nin (Nusayri) katılımıyla 1947 yılında gerçekleştirmiştir ve aktif bir parti haline bu dönemde gelmiştir. Baas partisi Suriye'de hücre, fırka, şube, kollar, bölgesel komutanlık ve milli kongre şeklinde örgütlenmişlerdir. Hücre şeklinde yapılanma Baas'ın aslında gizli bir yapılanma içerisinde de olduğunu göstermektedir (Şentürk,2003:s.58).

Bağımsızlığına kavuşan Suriye Devleti'nin ilk cumhurbaşkanı olarak Şükrü el Kuvvetli seçilmiştir. Cumhurbaşkanı Şükrü el-Kuvvetli 1949 da bir askeri darbe ile yönetimden indirilmişti.1949 yılında darbe ile başa geçen Edip Çiçeklinin iktidardan düşmesi neticesinde Baas Partisi seçimlerde 18 üyesiyle meclise girmeyi başardı. Şükrü el-Kuvvetli ise seçimle tekrar cumhurbaşkanı oldu (1954). Baasçılık artık sınırları aşmıştı bu dönemde Suriye ve Mısır ile Birleşme kararı almış ve bir Birleşik Arap Cumhuriyeti kurulmuştur. Fakat pratikte bu birleşme düşünüldüğü gibi olmamıştır. Suriye Devleti Ordusu'nun içerisinde ise bir grup subay tarafından gizli bir teşkilatlanma oluşturulmuştu. Bu teşkilatın amacı ordu içerisinde bir dizi yenilikler yapıp kontrolü ele almaktı. Bu teşkilatın liderleri arasında Salah Cedid, Hafız el-Esad, Muhammed Umran, ve Humad Ubeyd vardı (Galvani,1974:s:3-16). 1961 yılına gelindiğinde ise Suriye'de Abdul Kerim Nahlavani liderliğinde Şamli muhafazakâr Sünni subaylar tarafından bir darbe gerçekleştirdi. Darbenin ardından Suriye Devleti tek taraflı olarak Birleşik Arap Cumhuriyetin den ayrıldı (Ataman.2012:s.8,9).1961 darbesi aslında Baas için bir dönüm noktası olmuştur. Birleşik Arap Cumhuriyeti'nin başarısız olması bu devlet oluşumunu destekleyen Baas partisi içinde belirgin hizipleşmelere neden olmuştu. Ayrıca tüm Arapları tek bir çatı altında toplamayı amaçlayan Baas artık sınırlar içerisinde Arap milliyetçiliği anlayışına girdi. Suriye için iktidar mücadeleleri ve bir biri ardına gelen darbeler bu dönemden sonrada devam etti. 1963 yılının mart ayında Ordu içerisinde ki Baasçı subaylar darbe yaparak iktidarı ele geçirdiler. Kendisi bir Nusayri olan Hafız Esad Hava Kuvvetleri komutanı oldu. Yine bir Nusayri olan Salah Cedid Genel Kurmay Başkanı olmuştu. Muhammed Ümran ise Ordu Komutanlığı görevini üstlenmişti. Aynı dönemde Baas partisi 6. Kongresini Şamda gerçekleştirdi ve Baas Marksist çizgiye kayd (Şen,2010:s.235). Marksist çizgiye karşı olan Müslüman kardeşlerin öncülüğünde Hama da bir ayaklanma başladı fakat Suriye Devleti tarafından bastırıldı.1964 yılında Salah Bitar başbakan seçildi ve M. Eflak'a karşı bir mücadele yürüttü. Hama isyanının alevlenmesini önlemek için Anayasaya İslam ibaresi konuldu. 8. Ulusal kongrede M.Eflak partideki görevinden istifa etti. 1966 yılında ise Hafız Esad

öncülüğünde yeni bir darbe gerçekleştirildi. M.Eflak sürgüne gönderildi. Hükümeti kurma yetkisi ise kendisi bir Sünni olan Nur al Din Atta siye verildi. Hafız Esad ise savunma bakanlığı ve Hava Kuvvetleri komutanlığı görevlerini aldı. Artık Nusayriler iktidara yürüyorlardı ve Neo Baas dönemi resmen başlamıştı. Takip eden dönemde ise devam eden İsrail savaşında ki başarısızlıkların hükümete güveni azalttığı iddiasıyla Hafız Esad kansız bir darbeyle iktidarı değiştirdi. Devlet başkanlığına Ahmet el-Hatibi geçirildi. Hafız Esad ise hükümet başkanlığını devraldı. 1971 yılında ise referandumla Devlet Başkanlığına seçildi (Ataman.2012:s.9). 31 Ocak 1973 tarihinde Ana Yasadan İslam ibaresini kaldırdı. Hafız Esad 1970'den sonra Suriye Devleti'nin kritik noktalarına Nusayrileri yerleştirmeye özen gösterdi. İstihbarat teşkilatı ve ordu içerisinde Nusayri kadrolaşması oluştu. Sünnilerden tepki almamak için ise kabineye elit laik Sünnileri yerleştirdiği söylentiler arasında yer almaktadır (Dam.2000:s.134-136).

Esad dönemin süper gücü olan SSBC ile olan ilişkilerine her zaman önem verdi. Bu güçlü müttefiki sayesinde Ortadoğu'da yalnız kalmayıp güç kazanma amacında oldu. 1973 yılına gelindiğinde 6 gün savaşlarından sonra topraklarını genişleten İsrail'in elinden bu toprakların geri alınması için başlatılan Arap-İsrail savaşında Mısır'ın yanında yer aldı ancak savaş yenilgiyle sonuçlandı. Bu savaşın ardından ise Suriye ile Mısır'ın yolları ayrıldı. Hafız Esad yönetimi İsrail'e karşı Filistin Kurtuluş Örgütünü destekledi. 1975 yılında Lübnan iç savaşı başladı. Diğer Arap ülkelerinin tüm itirazlarında rağmen Suriye yönetimi 1976 yılında Lübnan'a girmeye karar verdi ve Filistin Kurtuluş Örgütüne destek verdi. 1982 yılına gelindiğinde ise Müslüman kardeşlerin kalesi olarak adlandırılan Hama da hükümet karşıtı bir isyan başlatıldı. Fakat bu isyan çok ağır bir şekilde bastırıldı. Hama kentinde hayatını kaybedenlerin sayısının 5000 ile 25000 arasında olduğu düşünülmektedir (Dam, 2000: 183-184). 1984 yılında ise Hafız Esad erkek kardeşi Rıfat Esad ile iktidar mücadelesine girdi. Rıfat Esad başarısız bir darbe girişiminde bulundu ve sürgüne gönderildi. 2000 yılında vefat eden Hafız Esad'ın yerine oğlu Beşar Esad geçmiştir. Beşar Esad kendinden beklenen bir dizi reform harekine gerçekleştirerek "*Şam Baharı*" adı verilen bir dönem başlatmış oldu. Yeterli görünmeyen bu reformlar Suriye aydınlarını harekete geçirmiş ve hazırlanan bir manifesto hükümete sunulmuştu. Manifestoda özgür seçimlerin uygulanması ve yeni partilerin kurulması talepleri vardı ancak bu durum rejim için tehlike arz ediyordu. Bu sebeple Şam baharı denilen süreç sona erdirildi ve hükümet reform karşıtı bir tavır içerisine girmişti (Ataman, 2012:s.24; Çitil, 2013:s.97,98).

Amerika'da gerçekleşen 11 Eylül terör saldırısından sonra Amerika kitle imha silahlarına sahip ülkeler arasında Suriye'yi de göstermiştir. Amerika Suriye ye ambargo uygulamış böylelikle. Suriye üzerinde dış baskılar yoğunlaşmıştı (Dağ, 2013:s.60; Arıkan, 2012:s.26). 2011 yılına gelindiğinde ise Mısır, Libya ve Tunus'ta gerçekleşen Arap Baharı hareketi Suriye'ye de sıçradı. Suriye'nin Dera kentinde demokrasi ve özgürlük talep eden rejim karşıtı gösteriler başladı ve kısa sürede diğer şehirlere de yayıldı. Ordunun sert bir şekilde müdahale ettiği gösterilerde çok sayıda kişi hayatını kaybetti. Amerika bu olaylar nedeniyle Beşar Esad'ı kınadığını belirterek bir an önce görevinden çekilmesi gerektiği çağrısında bulundu. Böylelikle Suriye de binlerce kişinin hayatını kaybettiği, binlercesinin de mülteci olarak başka ülkelere yerleştiği iç savaş başlamış oldu. Beşar Esad babası döneminde oluşan dış politika anlayışını aynen devam ettirdi. Amerika ve İsrail'e karşı İran ve Rusya ile ittifakını güçlendirdi. 2017 Mayıs ayında Suriye'de çatışmasız bölgeler planı Rusya, İran ve Türkiye'nin de katılımıyla imzalandı. Daha sonra ise Suriye'deki iç savaş fiilen durmuş oldu (Arıkan, 2012:s.28; Dağ, 2013:s.86-87).

Din ve İdeoloji İlişkisi

İdeoloji kavramı ilk kez 18 YY da Fransız devrimi sürecinde Antonie Destutt de Tracy ve ideologlar olarak isimlendirilen bir grup tarafından toplumun düşünsel etkinliğini, düşünce

sistemini ve fikirler bilimini tanımlamak için kullanılmış bir kavramdır (Bulut,2011:s.184). İdeologlardan sonraki dönemlerde ideoloji birçok düşünür, sosyal ve siyaset bilimci tarafından tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu sebeptendir ki ideolojinin olumlu ve olumsuz birçok tanımı vardır. David McLellan ideoloji için sosyal bilimlerde tanımı en belirsiz ve zor kavramdır demiştir (McLellan,1999). En genel manasıyla ideoloji *Siyasal ve toplumsal öğretiler oluşturan. Toplumun davranışlarına yön veren, vizyon yada bir ideal olarak ta benimsenebilen, politik, dini, hukuki, felsefi, bilimsel düşünceler bütünüdür (TDK)*. Anlaşıldığı üzere, ideoloji bir idealler, ülküler dizinidir. Bu ideallerin gerçekleşmesinin yollarını arar. İdeoloji, ideallerin ortaya çıkış sebeplerini bulmaya çalışan, sorunları tespit eden ve sorunlara çözüm bularak hareket etmeyi amaçlayan fikirler bütünüdür. Bu fikirler temellerini ekonomi, felsefe, ahlaki değerler bütününden aldıkları gibi din ve mezhep gibi mutlak doğrunun kendinde olduğunu iddia eden dogmatik yapılardan da alabilirler. İdeolojilerin her biri bir dünya görüşü ortaya koyar. Karl Mannheim, ideolojinin bir sosyal sınıfın ya da toplumun, hatta bir tarihsel dönemin bütün weltanschauung'unu (dünya görüşünü) kapsadığını söyler. Böylelikle ideoloji ve dünya görüşü birlikte kullanılan iki kavram haline gelmiştir. İdeolojiler kesin itaat ister, başka ideolojileri kabul etmez. İdeoloji din, milliyetçilik, sosyalizm gibi ana başlıklar halinde sınıflandırılır. Din ideolojisinin altında ise ilkel, çok Tanrılı dinler ile birlikte İslam ve Yahudilik gibi semavi dinlerde incelenir. Din ve İdeoloji arasında bağ olmadığı iddialarını savunanlar din ve ideoloji arasındaki en önemli farkın dinin bireylere, ideolojinin ise topluma hitap ettiği şeklindedir. Ortaya çıkış temellerine bakacak olursak dinler aslında içinden çıktıkları toplumlardaki mevcut düzene bir baş kaldırı şeklindedir. Genel anlamda tek kişilik bireysel bir din yoktur. Bireysel olan ibadettir. Dinler toplumları hedef alır. Emili Durkheim dinin toplumun minyatürleştirilmiş halini veren bir kurum olduğunu söyler. Durkheim göre din sosyal bir olgudur. Din kişisel değil toplumdur (Mardin, 2017:s,45-46).

Alfred Brown'a göre ise din toplumsal yapının genel çizgilerini oluşturur ve bunları insanların anlamalarını sağlar, ayrıca toplumun devamlılığını sağlamak için duygular yaratır (Mardin, 2017:s.47-49). Her din kendi dogmalarıyla toplumu kontrol altında tutma peşindedir. Toplumsal sorunları bu dogmalar aracılığı ile çözümlenme ve sosyal yapıyı düzeltme amaçındadır. Bu dogmatik kurallar ile toplum davranışları kontrol altına alınır. Hatta ortak eylemde toplumları örgütleyebilen bir mekanizmadır. Dinin bu yönü bize ideoloji ile olan ilişkisini açıklar niteliktedir. Daha dar bir çerçeveden inceleyecek olursak İslam dininin mezheplere ayrılması siyasal bir harekettir. Bu mezheplerin her biri kendi dünya görüşünü ortaya koyar. Bu mezheplerin politik ve toplumsal öğretiler oluşturarak kendi toplumlarının hareketlerine yön vermesi mezheplerin ideolojik taraflarını ortaya koyar. Jean William Lapieer İdeolojiler kısıcıcıdır der ve ekler İdeoloji kendine karşıt ya da rakip hiçbir düşünce sisteminin doğuşuna izin vermez var olanı ise yok etmek isterler (Ergil,1983:s.72). Nitekim yüz yıllardır süre gelen mezhep çatışmaları özellikle Şia/Sünni mezhepleri arasında olan çatışmalar ideolojilerin kısıcıcı tarafını gösterir niteliktedir. Philip E. Converse göre insanlar inançlarını bir bütün olarak öğrenirler. Öğrendikleri inançlarını içinde yaşadıkları kendi toplumlarından alırlar. Converse göre toplumda birlikte olma gereği zorunlayıcılıktır. Bir inanç sistemi içerisinde ne kadar zorunlayıcılık varsa o inanç sistemi o derece ideolojik olduğunu söyler (Mardin,2017:s.158). Nusayrilerin kapalı bir toplum olması ve bireylerin daha çocuk yaştan itibaren telkinlerle büyümeleri bu toplumun ne kadar zorunlayıcı olduğunu ortaya koyar niteliktedir. Karl Mannheim a göre ideoloji sistemle uygunluk halinde olmayan vaat ettiklerini bütünüyle ortaya çıkaramayan fikirlerdir. Ütopya ise baskı altında bulunan toplumların çıkarlarına hizmet edecek idealleştirilmiş gelecek tasarımlarıdır. İdeoloji ve Ütopya birbirinden ayrılmaz iki kavramdır (Mardin,2015: s.57-58). İdeolojiler bir yerde Ütopyaları vaat eder diyebiliriz. Şia mezhebine baktığımız zaman diğer mezheplere ya da sisteme karşı oluşturulmuş Mehtici bir ütopya geliştirilmiştir (Bulduruç,2013). Ayrıca belirtmekte fayda görüyoruz ki ideolojiler değişen toplumsal ilişkilerin getirdiği yeni veya farklılaşmış pratiklerle birlikte revizyona

uğrayıp başkalaşabildikleri gibi kendilerinden farklı bir ideoloji türünü de doğurabilirler. Şia mezhebinin tarihsel süreç içerisinde birçok fırkalara ayrılması hatta bu fırkalarında kendi içlerinde rekabet halinde oldukları farklı kollara ayrılmaları örnek teşkil etmektedir.

SONUÇ

Toplumlar da bireyler gibi kendilerine has özellikleri, karakterleri olan ve değişkenlik gösteren bütünlüklüdür. Bir sosyal yapıyı oluşturan din, ırk temelli ya da sadece ortak kültürü paylaşan toplumların ortak korkularının olması olağandır. Bu nedendir ki toplumların en önemli ihtiyaçları emniyet ve güvenlidir. Diğer tüm ihtiyaçları bu iki önemli ihtiyaçtan sonra gelir. Toplumlar sosyal yapılarını koruma amacını güderler ve dışarıdan gelecek tehditlere karşı kendilerini koruyacak tedbirler alırlar. Aynı coğrafyayı paylaşan farklı toplumların hareketleri bu yönüyle de birbirleriyle bağlantılıdır. Nusayriler tarihi süreç içerisinde yönetimleri altında yaşadıkları egemenler ya da aynı coğrafyayı paylaştıkları diğer toplumlar tarafından angaje edilmeye çalışılmışlardır. Yaşadıkları bölgelerin işgal edilmesiyle, farklı dini ve siyasi ideolojiler tarafından rakip veya tehdit olarak algılanıp zarara uğramışlardır. Özellikle Memlûklüler döneminde Sünni ideolojinin hedefinde olan Nusayrilik açıkça İslam dini dışı gösterilip birçok ağır yaptırımlar ile yok edilmeye çalışılmıştır. İslam dinin ana mezheplerinden ayrılan fırkaların ya da dinsel grupların İslam dini dışında gösterilmesi aslında onların yeni bir devlet kurabilecek potansiyele sahip olmalarından kaynaklanmaktadır (Mardin,2017:s.69). Sünni mezhebinin, Şia mezhebinin ya da onlardan ayrılan fırkaların her biri bir diğerini bu tehlike yüzünden reddeder. Bu durum bu inançların politik ve ideolojik yanlarını ortaya koyduğu gibi ideolojilerin başka ideolojilere karşı nedenli kıyıcı olduğuna dair bir örnektir. İdeolojiler her şeyden önce varlıklarını koruma amacı güderler. Nusayriler maruz kaldıkları bu baskılar neticesinde kapalı bir toplum haline gelmişlerdir. Varlıklarını, kendilerini gizleyerek ve kamufle ederek ailesel ve mezhepsel öğretiler ve telkinlerle korumayı başarmışlardır.

İslam dininin mezheplere ayrılmasının politik bir hareket olduğundan bahsetmiştik. Bu ayrılma ile ortaya çıkan Şia mezhebi ideolojik bir mezheptir ve bu mezhebin bünyesinden yeni ideolojik fırkalar ortaya çıkmıştır. Buradan yola çıkacak olursak Nusayrilik Şia mezhebinin fırkalarından biri olduğu için aslında çıkışı itibari ile ideolojik bir mezheptir. Ortaya çıktığı ilk zamanlar yayılcı karaktere sahip olan Nusayrilik ideolojisi zaman içerisinde diğer mezhepsel ideolojilerin baskıları nedeni ile revize olmuş olması ve yaşadığı toplumda bazı iç dogmalar ve hayat görüşü ortaya koyarak kendini korumaya alıp varlığını sürdürmüş olması kuvvetle muhtemeldir. Levi Strauss'a göre ilkel insanlar bricolage adını verdiği bir süreçte bilgilerini organize etmeye çabalarlar (Strauss,1966:s.21-33). Mardin bu durumu şöyle açıklar, kitle toplumu görünüşünü kazandıkça halk katında oluşan bricolage yani dünya görüşü oluşturma çalışmaları seçkin zümreyi de etkilemektedir. Modernleşme süresince küçük kültürler büyük kültürleri yavaş yavaş kemirmeye başlar ve kendilerini zamanla büyük kültürlerin kalıplarına yerleştirebilirler (Mardin,2017:s.152). Nusayriler de zaman içerisinde kendilerini daha büyük bir yapının içerisine yerleştirmek istemişlerdir ve düşünsel olarak Baasın yapısı içerisine yerleşmişlerdir. Baasın temel saç ayakları olan Milliyetçilik, sosyalizm ve sekülerizm Nusayri toplumunun ortak korkularını yansıttığı gibi revize olarak kapalı hale gelmiş olan bu toplumun ideolojisini de yansıtmaktadır.

KAYNAKÇA

AKSOY, E.,“Nusayrilerin sosyal yapıları ve Cumhuriyetin ilk yıllarında Türkiye’de yaşayan bu topluluğa devletin yaklaşımları”. *Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Dergisi*, 54, (2010), ss.199-212.

- ARIKAN, P., “Suriye’nin Nusayri Yüzü ve İran”, *Ortadoğu Analiz Dergisi*, Cilt:4, Sayı:43, (2012), ss.19-29.
- ATAMAN, M., “Suriye’de İktidar Mücadelesi: Baas Rejimi, Toplumsal Talepler ve Uluslararası Toplum”, SETA Rapor, 6-55, (2012).
- BİLGİLİ, A. S.vd., *Osmanlı Arşiv Belgelerinde Nusayriler ve Nusayrilik (1745-1920)*, TC. Gazi Üniversitesi Türk Kültürü ve Hacı Bektaşî Veli Araştırma Merkezi Araştırma Dizisi, Ankara, (2010).
- BULUT, Y., “İdeolojinin Tarihçesi”, *İstanbul Üniversitesi Sosyoloji Dergisi*, 3. Dizi, 23. Sayı, (2011), ss.183-206.
- BULDURUÇ, S.Y., *İslamda Politik Ayrımlar ve Devrimci Kopuş*, (2013), <http://www.teorivepolitika.net>. ss.56,57. Erişim tarihi 07.11.2017
- BULĞEN, M., “Reenkarnasyon ile İlişkilendirilen Ayetlerin Değerlendirilmesi”, Marmara University, SBE. İlahiyat ABD. Yüksek Lisans Tezi (2005),
- ÇAĞATAY, N. vd. ÇUBUKÇU, İ. A., *İslam Mezhepleri Tarihi*, Ankara Üniversitesi Basım Evi, Ankara, (1985).
- ÇİTİL, S., *Ortadoğuda Devlet-Mezhep Pragmatizmi Doğrultusunda Oluşturulan Politikalar: Suriyede Yönetimi Şekillendiren Nusayriler*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler ABD, Bolu, (2013), ss.124.
- DAĞ, A. E., *Suriye Bilad’ı Şam’ın Hazin Öyküsü*, İHH İnsani Yardım Vakfı Araştırma ve Yayınlar Birimi, Mavi Ofset, 2.Baskı, İstanbul, (2013), ss.211.
- DAM, N.V., *Suriye’de İktidar Mücadelesi*, Çev.S.İdiz ve A.F.Çalkivik, İstanbul İletişim Yayınları, (2000).
- ERGİL, D. , “İdeoloji Üzerine Düşünceler”, *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, Cilt:38 Sayı:1, ss.69-95, (1983).
- ET-TAVİL M. E. G., *Arap Alevileri’nin Tarihi Nusayriler*, Çev. Özdemir, İ. Çivi Yazıları, (2000).
- LUCHAN, F. V., *Völker Reisen Sprachen*, Welt-Verlag-Berlin, (1922).
- KESER, İ., *Nusayri Alevilik, Tarih İnanç Kimlik*, Telos Yayın Evi, İstanbul, (2014).
- LAPIERRE, J.W., “*İdeoloji Nedir?*”, *İlimler ve İdeolojiler*, Trc. Fahrettin Arslan, Ankara, (1981).
- MARDİN, Ş. , *Din ve İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul, (2017).
- MARDİN, Ş., *İdeoloji*, İletişim Yayınları, İstanbul, (2015).
- MANNHEİM, K., “*İdeoloji ve Ütopya*”, Çev. Mehmet Okyayuz, Nika Yayın, Ankara, (2016).
- MCLELLAND, D., *İdeoloji*, Çev: Ercüment Özkaya, Doruk Yayıncılık, Ankara, (1999).
- MELİKOFF, I., *Uyur idik, Uyardılar*, Alevilik-Bektaşilik Araştırmaları, Çev. ALPTEKİN, T. Cem Yayınevi, (1994).
- PIPES, D., *Greater Syria: The History of an Ambition*, Oxford University Press, (1990).
- SERTEL, E., *Dini ve Etnik Kimlikleriyle Nusayriler*, Ütopya Yayınevi, Ankara, (2005).

- STRAUSS, C. L., *The Savage Mind*, English Translation, George Weidenfeld and Nicolson Ltd, The Garden City Press Limited, Great Britain, (1966).
- ŞEN, S., “Ortadoğuda İdeolojikBunalım-Suriye Baas Partisi ve İdeolojisi”, 2. Baskı, İstanbul, (2010).
- ŞENTÜRK, D., *Ortadoğu’da Arap Birliği rüyası: Saddam’ın Baas’ı*, Alfa Yayıncılık, İstanbul, (2003).
- TANKUT, H. R. *Nusayriler ve Nusayrilik hakkında*, Ulus Basım Evi, Ankara,1938.
- TOPALOĞLU, F., Hz. Ali'nin Hz. Osman Devri Siyasi Olaylarına Yönelik Tutumu, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi), Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Temel İslam Bilimleri ABD, (2001).
- TURAN, Ahmet, “Kitabu’l-Mecmu’nun Tercümesi”, 19 Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, Sy.8(1996),S.5-18
- TÜRK, H., *Nusayrilik, İnanç Sistemleri Ve Kültürel Özellikleri*, Kaknüs Yayınları, İstanbul
ULUÇAY, Ö. (2003), *Nusayrilik İnanç Esasları-Tenasuh-Karahan* kitap evi-Adana, (2013).
- ÜZÜM, İ., “Nusayrilik”, *İslam Ansiklopetisi*, Cilt.33,İstanbul, (2007), ss.270-274.
- ÜZÜM, İ., “Türkiye’de Alevi / Nusayri Önderlerinin Eserlerinde İnanç Konularına Yaklaşım”, *İslam Araştırmaları Dergisi*, (2000), S, 4, ss.173-187.
- FRIEADMAN Y., “*The Nusayri-Alawis*”, Leiden and Boston: Brill, (2010).